

KÖZLEMÉNYEK

CSENDES LÁSZLÓ

LIPSZKY JÁNOS HUSZÁRTISZT ÉLETÚTJA ÉS TÉRKÉPEI

A magyar kartográfia történetében mindmáig rejtélyesek a Lipszky János névvel fémjelzett — unikumnak számító — térképek. A felhasznált alapanyag eredetét, a tartalmukban gazdag, kivitelükben minden elismerésre méltó alkotások előállításának módszerét, valamint a közreműködők személyét sok vonatkozásban homály fedi.

Az ezerhétszázas évek végén a nagy méretarányú részletes katonai térképek mellett a kevéssel azt követően megjelent, katonai és polgári igényeket is kielégítő „Lipszky-féle” térkép vívta ki a kor (és az utókor) csodálatát.¹ Ezek az alkotások mérészakilag és rajzi kifejezésükkel felülmúltak minden korábbi próbálkozást. Felbecsülhetetlen értékük biztos alapot szolgáltat a korabeli Magyarország földrajzi és természeti viszonyairól — szinte egyedüli forrásként — az utókor kutatóinak.

Míg az első katonai felmérést több tanulmány értékelően elemzi, addig az első polgári igényeket is kielégítő országtérkép² megalkotásának értékelő vizsgálatával térképtörténetünk adós.

Ma már nehéz megállapítani, ki volt Lipszky János. Tudós, térképész, katoná, organizátor? Sajnos, a felvetett kérdések egyikére sincs kielégítő forrásadat, de katonai pályafutása és a közreadott térképek sok mindenre választ adnak.

A Szedlicsnán (Trencsén mellett) 1766-ban született Lipszky³ alig 17 éves, amikor iskolaigazgatója ajánlólevelével a Habsburg-birodalom első katonai felmérésének magyarországi felügyeletével megbízott Neu ezredesnél jelentkezik. A matematika iránt fogékony ifjú felvételt nyert — mint kadét — a térképező bizottságba, bár állományilag báró Graeven altábornagy ezredébe tartozott. Nevével a térképszelvényeken nem találkozunk,⁴ így minden bizonnyal a törzsben tevékenykedett, ahol is megismerkedhetett a katonai felmérés alapvető követelményeivel. Szorgalmával, érdeklődési körével kivívta Neu ezredes

1 A Hadtörténelmi Intézet Térképtárának (a továbbiakban – HIT) gyűjteményében a Lipszky névvel jelzett térképek fellelhetők, a kutatók helyi értékelés vagy fotómásolatok megrendelése útján vizsgálat tárgyává tehetik.

2 HIT B IX a 518. A kiadás éve 1806., Wien. Megjelent 12 csatlakozó térképszelvényen, egyenként 67×42 cm nagyságú lapon. Rézmetszet. Tartozéka egy megyei felosztású táblázat. Lipszky térképe előtt már jelent meg hasonló méretarányú országtérkép, de pontosságát tekintve még a híres Müller-féle (1769) térképet is többszörösen felülmúlja.

3 Lipszky János. Életrajzi karcolat *Janovszky Lászlótól*. A Trencsén Vármegyei Természettudományi Egylet 1892/3. évkönyve. 1766-os születési évét számos lexikon, így a Révai Nagy Lexikon is 1726-ra datálja. Az 1766-os születési évét Janovszky életrajzi karcolatán túl a Schematismus de Oesterreichisch-Kaiserlichen Armee, valamint a legújabb Szlovák Enciklopédiában megtalálható adat igazolja.

4 A térképszelvények északi szegélyén mindenkor feltüntetésre került az ábrázolt terület közigazgatási hovatartozása, a felmérés éve, a felmérő neve valamint csapatteste.

Lipszky János huszártiszt (1766—1826)

támogató segítségét, aki hosszú évek múltán is érdeklődéssel kísérte pályafutását.

Alig három évet töltött a térképező bizottságban, amikor (1785-ben) befejeződött Magyarország első katonai felmérése.⁵ A felmérők, a felmérésnél közreműködők vezénylese ezzel véget ért, mindenki bevonult úgynevezett „anya”-ezredéhez. A 20 éves ifjú bekerült a magyarságukról híres Graeven-huszárok közé,

⁵ Igaz, hogy a felmérés 1782-ben kezdődött és 1785-ben fejeződött be, de az utolsó évben csupán 12 térképszelvény felmérésére, vagy talán csak helyesbítésére került sor. Feltételezésünket, azaz, hogy rövid ideig csupán részletmunkákat végeztek, igazolja az, hogy a fent utalt néhány térkép földrajzilag az ország területének nem egy összefüggő területét fedi.

akik sötétzöld mentét, piros nadrágot és kék csákót viseltek. A Graeven-ezred, melynek a Martinovics-összeesküvésben való részvételért lefejezett Laczkovics János kapitány, majd két évtizeddel később Széchenyi István gróf és a híressé vált Simonyi óbester is tagja volt, hamar befogadta a fiatal kadétot.

A csapatérettel ismerkedő Lipszky nem csupán új feladatokkal, de más szokásokkal is szembe találta magát. Ezredese, Otto Rudolf, hamarosan megbízta, hogy a fiatalabb tiszteknek útmutatást adjon a geometria előismereteiben, különös tekintettel a térképezésre. Sajnos, közvetlen előljárójával, báró Peispitzheim főhadnaggyal, nem értették meg egymást, aminek párba lett a vége, melyben Lipszky a jobb karján megsebesült.⁶

Csapat szolgálatait rövidesen újra térképezési munkák váltották fel. A II. József rendeletére 1786-ban megkezdett kataszteri felméréshez Lipszkyt is Pestre vezényelték, több hadmérnök-tiszttel együtt.⁷ Bár ez polgári jellegű munka volt, a felmérést néhány terület kivételével polgári mérnökök, az irányítást azonban mindenütt katonák végezték. A munkák legfőbb irányítója ekkor is Neu ezredese volt, aki törzsében minden bizonnyal ismét örömmel látta Lipszkyt. Neu maga válogatta ki munkatársait, így feltehető, hogy elsősorban azokra esett a választása, akik a törzsi munkákban, valamint a katonai felmérésnél hozzáértésükről már korábban tanúbizonyságot tettek.

1787. április 2-án II. József telekkönyvi főhivatalt állíttatott fel Budán,⁸ a kataszteri felmérés központi irányítására. Uralkodásának hatodik évében döntötte el, hogy a nemesség által akadályozott, de a felvilágosult irányzat által követelt földadó bevezetésének előkészítése céljából a földmérést elrendeli. Uralkodói leiratában terjedelmesen indokolja és magyarázza elhatározásának célját.

A kataszteri munkák nagyon sok szellemi és fizikai erőfeszítéssel jártak és hangsúlyozni kell, hogy a végrehajtást nagyban akadályozta a nemesség ellenállása. A nemesség félt az adófizetéstől, de a sok-sok csalódást megért jobbjóság sem remélt semmi olyat, ami megváltoztatja addigi életkörülményeit. A felmérők ekkor még nem gondolhatták, hogy a sok pénzt és fáradságot felémésztő munka szinte II. József halálával egyidejűleg — csaknem az egész országban — diadalittas pusztítás martalékává válik.⁹

Miután Lipszky térképező munkásságának végső értékelésénél szerepet játszik, nem szükségtelen megjegyezni, hogy a katonai pályafutásával kapcsolatos okmányokban mindeddig ordonance-kadet (parancsokat továbbító tisztjelölt), Darsteller (leíró), valamint technischer Zeichner (műszaki rajzoló) megnevezések, ha úgy tetszik beosztások olvashatók.¹⁰

Alig másfél évet dolgozik Lipszky a kataszteri felmérők törzsében, amikor 1787 őszén kitör az orosz—török háború. II. József Katalin orosz cárnő szövetségeseként lép hadba, s ennek következményeként a felmérésnél dolgozó katonák jelentős részét visszarendelték ezredeikhez.¹¹ A fiatal hadapród is elindult ezredéhez, ahol azonban csak *késve jelentkezett szolgálattételre*.

1788 januárjában előljárói megbízták, hogy a tartalékpáncsnokságtól — Szlavóniából — ezrede számára fegyverzeti és ruházati cikkeket hozzon. Kül-

⁶ Janovszky László: i. m. 120. o.

⁷ Igaz, hogy a kataszteri vagy gazdasági felmérés elsősorban polgári célokat szolgált, mégis, a végrehajtás irányítását és néhány jelentős terület felmérését csak katonák bevonásával biztosíthatták.

⁸ Ennek elsősorban az egységes végrehajtás biztosítása és egy megbízható központi adattár létrehozása volt a célja.

⁹ Csendes László: Térképhistória. Budapest, 1980. 164-185. o.

¹⁰ Schematismus der Oesterreichisch-Kaiserlichen Armee 1788-1800. (A továbbiakban - Schematismus.)

¹¹ A felmérés végrehajtásának fontosságát igazolja, hogy a váratlan katonai feladatok ellenére számos katona a kataszteri felmérés végrehajtásánál, vagy irányításánál maradt.

detése során egy Pancsova felől érkező török csapat üldözőbe vette, de embe-
reivel és szekereivel, cseles útvonalat választva, sikerrel hajtotta végre megbí-
zatását. Találékonyágáért 1788. február 4-én tiszteletbeli káplárnak nevezték
ki.¹²

Ezrede kora tavasszal az Orsova és Mehadia közötti területen táborozott,
Lipszky, báró Vécsey Sigbert dandárparancsnok mellé került, mint ordonance-
káplár. Csapattestével a Havasalföldre került és ott táborozott Lascy tábornagy
csapatainak vereségéig, illetve visszavonulásáig. A meghátrálást Mehádiáról
Lugosra hajtották végre. Lipszky, mint parancsokat továbbító káplár, a dandár
alárendelt csapataihoz vitte az utasításokat, amikor is Karánsebes és az úgyne-
vezett Oridius-tornya között támadás érte, s a lovát kilőtték alóla. A támadás
során tanúsított bátor magatartásáért soron kívüli elismerést helyeztek kilátás-
ba. Endrődy nevű őrmestere, aki soros volt az előléptetésre, felismerve hátrány-
ba kerülését, megalázó jelzőkkel illette Lipszkyt. Az elkeseredés, a hirtelen düh
majdnem végzetes lett. Felindulásában két pisztolyt ragadva, egyiket már-már
ellenfelére szegezte. Elhamarkodott döntését másodkapitánya, Koronthály aka-
dályozta meg (hirtelen felindulása korábban, egyszer már párbajhoz vezetett!),
ki megragadta kezét az utolsó pillanatban. A minden bizonnyal heves vérmér-
séketű hadapród kevéssel az események után ezredparancsnoka sátrában ke-
rült felelősségre vonásra. A szigorú, de igazságos ezredes, hosszas mérlegelés
után, tekintettel fiatal korára és nagymérvű elkeseredettségére, megkegyelme-
zett neki.¹³ Evvel Lipszky életét mentette meg, mert ha a történeteket tovább
jelentik, a katonai törvények szerint halál várt volna rá, mint minden önbí-
ráskodóra. még akkor is, ha a cselekvés végrehajtásában megakadályozták.

A mehadia—lugosi megfutamodás után a dandár, melynek része volt a Grae-
ven-huszárezred is, utasítást kapott az újpalánkai földsáncok elfoglalására,
majd a Bánság megtisztítására az ott lévő török erőktől. A jól kiépített sánc,
valamint a törökök vakmerő küzdelme kilátástalan harcot eredményezett. Új
ostromterv született: tizenkét önkéntes huszár rohammal kezdje meg az ostro-
mot, akiket a kezdeti siker után négy zászlóaljnyi gyalogság követ negyven
huszár fedezete mellett. Lipszky tizenkét önkéntes huszár élén vágatott roham-
mal szerencsésen el is jutott a sánc árkáig, s ezt követően a Liptay őrnagy ve-
zette négy zászlóalj megkezdte a sánc sebezhető pontjainak ostromát. Próbál-
kozásukat azonban a törökök sorra visszaverték, de Lipszkynek három huszár-
ral sikerült közvetlen a mellvéd mögött maradni, s az őrséget megadásra bírni.
Lipszkyt vakmerő elszántságáért — huszonnyolc hadaprótársát megelőzve —
soron kívül alhadnaggyá léptették elő (1788. december 4.)¹⁴

1789-ben már a horvátországi hadjáratban harcolt. A csaknem négyéves
küzdelemnek az 1791-ben megkötött szisztovói (Bulgária) béke vetett vé-
get. (Az osztrák—orosz—török háborút Ausztria és Törökország között 1791.
augusztus 4-én befejező béke.) A szerződést a status quo alapján kötötték meg,
így a Habsburgok nem tudták visszaszerezni a pozsareváci békében (1718) meg-
szerzett, de a belgrádi békében (1739) elvesztett, a Szávától és a Dunától délre
fekvő területeket. Ausztria részéről a béke megkötésének legfőbb oka a fran-
cia forradalom volt, célja pedig az, hogy nyugaton szabad kezet biztosítson az
esetleges franciaellenes fellépéshez.

1790. február 20-án meghalt II. József, helyébe öccse II. Lipót — addig Tosz-
kána nagyhercege — lépett. Néhány nappal később II. Lipót Firenzéből levél-

¹² Janovszky László: i. m. 121. o.

¹³ Uo.

¹⁴ Uo.

ben utasította fiát, a Bécsben tartózkodó Ferenc főherceg trónörökösét, hogy kezdje meg a koronázó országgyűlés előkészítését.

A koronázó országgyűlés biztosítására gróf Festetics alezredes parancsnoksága alatt Budára rendelték két huszárosztályt, köztük Lipszky János alhadnagyot. A Graeven-huszárezred magyar tisztjei, élükön Festetics György gróf alezreddessel és Laczkovics János kapitánnyal, folyamodványt nyújtottak be az országgyűléshez, amelyben mindenekelőtt a magyar vezényleti nyelv bevezetését követelték (1790. július 5.). Kérték továbbá, hogy a magyar ezredekben magyar főtiszteket alkalmazzanak és a hazában állomásoztassák őket. (Tíz nap múltán II. Lipót utasítására haditörvényszéki vizsgálat indult a Graeven-ezred július 5-i beadványát aláíró tisztek ellen.)

Lipszkyt a Budára rendelését követő néhány hét múltán egységével Belgrádba vezénylik. Itt előbb ágyúk szállításával bízták meg (Szemendriából Belgrádba), majd Belgrád (Nándorfehérvár) vára átadásánál parancsot kapott, hogy negyven válogatott huszár élén a török pasa elé vonuljon, majd őt a várba kísérje.

Lipszky ezredével 1790—1793 között Galíciában és Bukovinában állomásozott, szolgálati helye 1791-ben Sattagora (Csernovic mellett), 1792-ben Snyatyn volt.

1792 márciusában I. Ferenc lépett a trónra, akit Franciaország jegyzékben szólított fel, hogy bontsa fel a porosz—osztrák szövetséget, s szüntesse meg a hadi készülődést Franciaország ellen. Ennek megtagadása maga után vonta — egy hónap múltán — Franciaország hadüzenetét Ausztria ellen.

1793 őszén Lipszky ezredét a Rajnához irányították, állomáshelye Pforzheim lett. A híres Graeven-ezred új parancsnoka, báró Vécsey altábornagy, segéd-tiszti beosztásba maga mellé vette Lipszkyt, majd soron kívül főhadnaggyá nevezte ki (1794. március 1.). A közelben települt főhadiszálláson dolgozott, a már korábban említett Neu tábornok főszállásmesterként.¹⁵ Neu örömmel vette volna maga mellé régi kegyeltjét, de Vécsey ehhez nem járult hozzá. Lipszky segéd-tisztként szolgált Vécsey oldalán mindaddig, amíg parancs nem érkezett áthelyezéséről Olaszországba, az ott állomásozó hadsereg törzskarába. Vécsey azonban soron kívül másodkapitánnyá léptette elő (1799. november 21.), s ezzel megakadályozta az új szolgálati hely elfoglalását. Mint ez is igazolja, magasrangú katonai vezetők versengtek Lipszkyért. Bizonyára ennek köszönhető, hogy rövidesen bemutatták a tudománypártoló József nádornak is.

1802-ben a Lipszky felett atyailag gyámkodó parancsnok, Vécsey altábornagy meghalt. Lipszkyhez való ragaszkodását, végrendelete is tükrözi, melyben — az elhunyt — kegyeltjét tette meg tulajdonai főörökösévé. (Egyetlen fiát, báró Vécsey Ágostont, a későbbi tábornokot, az örökségből kitagadta.) Az egykori parancsnok hagyatéki anyagában minden bizonnyal számos értékes térkép is volt, mint azt több 19. századból eredő hagyatéki anyag igazolja.¹⁶

A huszárcapitánnyá előlépett Lipszky katonai pályájának új szakasza kezdődött. József nádor főherceg és a Helytartótanács is tudomást szerzett arról, hogy Lipszky nagyobb szabású — térképekkel kiegészített — hadászati leírás gondolatával foglalkozik.

Károly főherceg tábornaszernagy egyenes parancsára Lipszkyt a hadászati mű teljes elkészültéig Pestre rendelték, biztosítva a munkálatokhoz szükséges mindennemű támogatást. A magas összeköttetés lehetőségét biztosított számára, hogy felhasználhassa a két budai főhatóság: a kamara és a helytartótanács tér-

¹⁵ Schematismus.

¹⁶ A levéltári, térképtári gyűjteményekben számos értékes, hagyatéki anyagból eredő egykori térkép található; többségük tartalma és kivitele minden elismerést megérdemel.

képgyűjteményét, de mindenütt messzemenő támogatókra talált, ahol csak megfordult. Az addig készült ország- vagy részlettérképek, azok vetülete, méretaránya, ábrázolási módja és nem utolsósorban tartalmi megbízhatóságuk ellenőrzése, komoly felkészültséget feltételezett válogatójuktól, felülbírálójuktól.¹⁷ Ezután következett a munka oroszlánrésze: a különböző méretarányú térképeket kisebbitéssel, esetleg nagyítással, közös méretarányra kellett transzformálni. Hiába fordult Lipszky kora neves csillagászhoz, a budai Taecherhez, a bécsi Triesneckerhez vagy akár a világhírű Zachhoz,¹⁸ az addig rendelkezésre állt adatokon kívül csak a problémák megértése és buzdító lelkesítés volt a válasz. Bogdanich Dániel,¹⁹ a budai csillagvizsgáló tudósa, már korábban meghatározta több hely fix pontját, és mint az elkészült térkép igazolja, annak szerkesztéséhez felhasználták Buda, Kassa, Tokaj, Máramarossziget, Szatmár, Déda, Kolozsvár, Gyulafehérvár, Szeged, Pétervárad, Zimony, Dubica, valamint Fiume koordinátáit. Ezek beszerzését illetően nincs elfogadható dokumentumunk, de az bizonyos, hogy Lipszkynek az első katonai felmérés idején kialakított kapcsolatai további segítséghez juttatták a szerkesztőket. Biztos ez annál is inkább, mert az előbb felsorolt pontok mennyisége és szórtsága nem biztosíthatja megbízható térkép elkészítését. Sajnos, Lipszky életrajzírója — aki eredeti okmányokra és Lipszky saját kezű feljegyzésére hivatkozik²⁰ — alig néhány sorral intézi el a térképészeti tevékenységet, nem említve meg, hogy hányan és kik vettek részt az általa is említett művek elkészítésében.

Lipszky további katonai tevékenysége rendkívül mozgalmas. 1805. augusztus 9-én Ausztria csatlakozott az április 11-i orosz—angol, Franciaország elleni koalícióhoz. A kitört háború Lipszky ezredét is harcba szólította, de méltányolva a tervezett nagy horderejű tudományos feldolgozást, az ezredparancsnokság a tartalékszázaddal Lipszkyt Magyarországon hagyta. Az újabb dicsőségre vágyó tiszt előzetes *bejelentés, illetve engedély nélkül* honi állomáshelyét elhagyta és ezrede után ment, amely ekkor már visszavonulóban volt a bajor—osztrák határnál. Századát Schärding mellett, az előőrsöknél találta, melynek parancsnoklását azonnal átvette. Ő vezényelte az orosz hadtesthez csatlakozó erők csatározását a végzetes austerlitz-i ütközetig. Lipszkyt 1805. november 1-én őrnaggyá nevezték ki és a főhaditanács átirata alapján, József nádor egyenes kívánságára, a magyar nemesi felkelés főhadiszállásának törzsébe, Budára vezényelték. A rártartó tiszt azonban — nem törődve áthelyezésével — továbbra is egységénél maradt. Az austerlitz-i csata értékeléséhez tudnunk kell, hogy Napóleon már december 1-én (!) tisztában volt avval, hogy a szövetségesek csapatai jobbszárnyának átkarolását tervezik.²¹ Az ellene irányuló terv végrehajtását úgy hátrította el, hogy a felvonuló hadoszlopokat oldalirányból megtámadta, majd áttörte. A rövid ideig álló harc jelleget öltött hadakozás kifejlesztésére Napóleon harcba vetette két újabb hadosztályát (Vandamme és St. Hilaire), melyek a szövetségesek III. oszlopát (oroszok) támadva a kezdeti sikert feltartóztathatatlanul kifejlesztették a győzelemig.²² December 2-án Napóleon Austerlitznél megsem-

17 Földabroszok, mappák térképek katalógusa. Budapest, 1981. A HIT gyűjteményének anyagáról sorozatban megjelenő kiadványból is képet kaphatunk a 18–19. századból eredő térképek sokféleségéről.

18 *Zach János Ferenc* báró Bécsben katonai akadémiát végzett, később őrnaggyá nevezték ki. 1796-ban nemzetközi csillagászati lapot szerkesztett, ebben több magyar csillagászati és geodéziai munkálatokról közölt beszámolót.

19 *Bogdanich* már 1785-ben a nagyváradi akadémián a matematika jeles tanára. Bécsben csillagászatot tanul. 1798-ban a budai csillagvizsgáló kiemelkedő munkatársa. Éjjel-nappal fáradhatatlanul dolgozott a földi pontok csillagászati meghatározásán. A felmérések során tüdőgyulladást kapott, melynek következtében fiatalon elhunyt.

20 *Janoszy László*: i. m. 134. o.

21 Napóleon felderítői alapos munkát végeztek; más irányú ellencsapással teljes sikert értek el.

22 Lipszky Budára történt vezénylése ellenére ott maradt. Napóleon seregei az áttörést azon a szárnyon hajtották végre, ahol a csatlakozást Lipszky biztosította! *Rónai Horváth J.*: Az egyetemes hadtörténelem vázlata. Budapest, 1895. 118–119 o.

misítő vereséget mért az osztrák—orosz egyesült seregre. Lipszky az ütközetben fejsérülést szenvedett.

Ezt követően, 1805. december 26-án Napóleon császár, valamint Ferenc császár megbízottai Pozsonyban aláírták a békszerződést. Mint ismeretes, I. Ferenc lemondott Velencéről, Isztriáról, Dalmáciáról, Tirolról és Vorarlbergéről, Svábföldi és bádeni birtokairól, elismerte az itáliai, a bajor és a württembergi királyságot. A magyar nemesi felkelés főhadiszállását még decemberben feloszlatták, Lipszkyt 1806. február 1-én kelt rendelettel mégis otthagyták a Hesen-Homburg huszárezrednél, „számszeletti” őrnagyként. Egy nézeteltérés kapcsán báró Frimont altábornagy huszárezredéhez helyezték át, ahol hadapródok és fiatal tisztek képzését szolgáló hadi-iskola szervezésével bízták meg.

1809 februárjában a Napóleon elleni újabb háború előkészületeként József főherceg nádor utasítást kapott a magyar nemesi felkelés fegyverbe szólítására. Lipszkyt március 5-én a magyar nemesi fölkelés újból felállított főhadiszállására helyezték át, és különleges feladattal bízták meg: utasítást kapott a legfontosabb tábori hadállások és jelentős vezetési pontok szemrevételezésére Karintia és Stájerország területén. Április elején a Károly főherceg vezette osztrák császári sereg átkelt az Inn folyón és sikertelen támadást indított a franciákkal szövetséges Bajorország ellen. Május első napjaiban megalakultak az első magyar nemesi fölkelő ezredek. Lipszkyt is itt találjuk, aki három és fél év múltán (1809. május 8-án) már alezredes. Előléptetésével egyidejűleg József nádor segédtisztjévé nevezték ki. A nádor, aki egyben az ország főkapitánya volt, két nap múltán Győrbe küldte, mint az utolsó nemesi felkelés irányítóját, mindaddig míg Davidovich tábornagy és Mecséry tábornok meg nem érkezik. Feladatul kapta előőrsök felállítását az ország nyugati határszakaszán, Győr körülsáncolását és mindennemű intézkedés végrehajtását, ami a franciák váratlan támadását megakadályozhatja.

Napóleon császár 1809. május 13-án bevonult Bécsbe, főhadiszállását a schönbrunni kastélyban üttötte fel. I. Ferenc császár és udvara ezt megelőzően Tatára menekült.

Bécs elfoglalását követően a francia csapatok Pozsonynál átlépték a magyar határt. Az itáliai osztrák sereg János főherceg parancsnoksága alatt Grácon át Körmendre vonult a Délről támadó olasz—francia seregek elől. Eugéne Beauharnais itáliai alkirály serege Bécsújhelyig, majd Sopron, Kőszeg, Sárváron át Pápáig jutott előre, ahol egyesült Jacques Macdonald tábornagy János főherceget üldöző csapataival.

Lipszky, báró Mecséry altábornagy Győrbe érkezéssel, jelentést tett az általa — Győr és környékén, a Fertő vidékén, valamint a Lajta mentén — fogantatosított intézkedésekről. Ezt követően négy lovasezred élén Pápa térségébe irányították János főherceg csapatainak erősítésére. Azon túl, hogy a Marcalon átkelő francia seregeket némileg késleltették feladatuk végrehajtásában, a feltartóztatásukra irányuló akció nem járt eredménnyel. Nem maradt más hátra, mint a visszavonulás egészen Győrig.

Június 14-én a János főherceg parancsnoksága alatt álló sereg — benne az elégtelenül felszerelt és kiképzetlen nemesi fölkelés csapataival — a győri csatában vereséget szenvedett a francia hadaktól. Győr várát nyolc napi ostrom után a francia sereg bevette, s helyzetük olyannyira megerősödött, hogy augusztus végén Napóleon császár Bécsből Győrbe érkezett. Az erődök megsemmisítése után a császár utasítást adott azok megerősítésére, majd visszatért Schönbrunnba.

A győri csata hadtörténelmi vonatkozása nemcsak azért méltó az említésre, mert Napóleon hadai (a védelem hosszas előkészítése ellenére) fölényes győzel-

met arattak, hanem azért is, mert ez volt a magyar nemesi felkelés utolsó fegyverténye.

A győri kudarc után I. Ferenc császár Lipszkyt magához rendelte és megbízta a Duna mentén levő olyan helyek szemrevételezésével, amelyek a további előnyomulás megakadályozására a legalkalmasabbak.²³ Feladatának végrehajtása után, a jelentéstételt követően, a császár ezredessé nevezte ki (október 6.). Arra a kívánságára, hogy huszároknál szolgálhasson, a Haditanács, mint második ezredest, a József nádor-huszárokhoz helyezte.

A katonai ranglétrán gyorsan előrelépő, különleges feladatokat végrehajtó huszártiszt alig több mint három évet szolgált ezredesként, amikor is saját kérelmére nyugállományba helyezték (1813. január 1.). Negyvenhét évesen vált meg attól a hivatástól, amit 30 éven át szolgált.

Mielőtt Lipszky térképeiről részletesen szólnánk, meg kell említenünk, hogy a 19. század előtt csupán két hasonló méretű — Magyarországot ábrázoló — térképről tudunk. Müller János 1709-ből és Müller Ignác 1769-ből eredő mappái már a mai értelemben vett térképekre utalnak, bár azok tartalma, vetületi, mérészaki pontossága még sok kívánnivalót hagy maga után.²⁴ Mindezek arra vezethetők vissza, hogy az egykori helymeghatározások és felmérések megbízhatóságát a kevés csillagászati és néhány alapvonalmérés nem elégíthette ki.

Igaz, térképtörténeti irodalmunkból ismert, hogy a 18. század során már alkalmaztak olyan vetületeket, amelyek megfelelő számú és megbízható értékű alappontok segítségével tökéletes térképi alapot adtak. Ugyanakkor tudjuk, hogy az első katonai felmérés alapvető mérészaki biztosítását célzó Liesganig-féle háromszögelést egységes terv szerint nem hajtották végre, ezért a hiányok pótlását — a munka gyorsítása érdekében — kevés alappontból kiindulva, helyi háromszögelésekkel végezték.²⁵

Ekkor már rendelkezésre állottak a budai, egri, nagyszombati és gyulafehérvári csillagdadák csillagászati helymeghatározásai, valamint Mikoviny és Hell Miksa, majd a mérés közben megbetegedett, fiatalon elhunyt Bodanich Dániel mérési eredményei. Ezen térképezéshez felhasználható alappontok összességükben félszázra tehetők. Számszerű növelésük interpolálással elérhető, de az így kapott eredmény pontossági értékhatára megengedhetetlen torzulásokhoz vezethet, nem is szólva — jelentős kiterjedésű területen — a munka hosszadalmas végzéséről.

A tartalmukról és kivitelezésükről híres Mikoviny-térképek elkészülte után kb. 30 évvel kezdődött az a nagy térképező munka, amelynek irányítását már teljes mértékben a hadsereg vette át. Dr. Irmédi Molnár²⁶ így ír erről: „... Az 1763. esztendőben a katonák veszik át a térképezésnek nemcsak irányítását, hanem mint tudománynak művelését is. Természetesen, ez nem zárta ki azt, hogy a polgári vonalon a polgári szükségletek kielégítésére ne dolgozzanak tovább is földrajztudósok. Az általuk készített térképek azonban nem részletmunkák — azokat a katonák végezték el — hanem a katonai térképekre támaszkodó fájékoztató földrajzi térképek, atlaszok.”

Hosszan sorolhatnánk még a 18. század végén, illetve a 19. század elején készült térképeket, de fordítsuk figyelmünket csupán a Lipszky nevével fém-

23 Érthetetlen Lipszky eme újabb megbízatása, miután minden korábbi hasonló feladatot is ő végzett, de a csapatok általa elért eredmények a szemrevételezés helyességét egyszer sem igazolták.

24 HIT B IX a 513. A Müller és Lipszky térképe közötti különbségre azonnal rámutat a Duna folyamábrázolása, ha összevetjük a két térképet.

25 *Borbély Andor-Nagy Jilla: Magyarország első katonai felmérése II. József korában.* Budapest, 1933. 29. o.

26 *Magyar Katonai Szemle, XIV. évfolyam 1944. II. évfolyam. 107–114. o.*

jelzett térképekre. Az érdeklődést különösen az váltja ki, hogy a térképtörténeti irodalom, valamint a lexikonok egyoldalú ismertetésekkel méltatják Lipszky életútját, munkásságát.²⁷

Lipszky neve az eddigi kutatási eredmények alapján elsőként 1805-ben olvasható egy Buda és Pest környékének térképén.²⁸ A négy csatlakozó szelvényen 1 : 7200 méretarányban ábrázolt terület bemutatása aprólékos, amelyhez egy leírás is tartozik számozott utalóval (utcák, középületek pontosításához). Figyelemre méltó, hogy a méretarány szerint négyszer aprólékosabb az ábrázolás, mint az első katonai felmérésen. Ezen megfigyeléssel az aprólékosságon túl egy alap méretarány valahányszoros változatával találkozunk. A korábban sok problémát okozó²⁹ különböző méretarányok korszaka lejárt, kezdetét vette az első részletes katonai felmérés méretarányaként meghatározott mértékegység (1 : 28 800)³⁰ valahányszorososan kisebbített vagy nagyobbított változata.

Egy ilyen térkép megjelentetése különösebb gondolatfelvetést nem eredményezne, ha nem ismernénk Lipszky katonai életútját (ebben az időben tett szolgálatait), katonai beosztásait, s közben-közben megjelent térképeit. Érdemes visszaidézni emlékezetünkben a térképek megjelenésének pontosításához, hogy hol és hány helyen — milyen beosztásokban — tevékenykedett Lipszky.

A már említett Buda és Pest térképének elkészülte után még egy év sem telt el, amikor is megjelent 12 lapon Magyarország térképe³¹ a következő címfelirattal:

MAPPA GENERALIS
REGNI
HUNGARIAE
Partiumque adnexarum
CROATIAE, SLAVONIAE et CONFINIORUM MILITARIUM
MAGNI item PRINCIPATUS
TRANSYLVANIAE
geometricis partium dimensionibus, recentissimisque astronomicis
observationibus superstructa
adjectis finibus Provinciarum
BUKOVINAE, GALLICIAE, SILESIAE, AUSTRIAE, STYRIAE,
CARINTHIAE, CARNIOLIAE, DALMATIAE, BOSNIAE, SERVIAE,
VALACHIAE et MOLDAVIAE
Quam
honoribus
Serenissimi Principis Regii
JOSEPHI
Archiducis Palatini
dedicat
Pesthini Anno MDCCCVI.
Joannes de Lipszky
Legionis Caes. et Caes. Reg. Equestris
Hungaricae Lib: Bar: de Frimont
Supr: Vigil: Praefectus.

²⁷ Fodor Ferenc: A magyar térképírás. Budapest, 1953. 178–186. o.; Glaser Lajos: Lipszky térképe. Búvár, IV. évfolyam 9. szám. 193–197. o.; Révai Nagy Lexikon; Magyar Életrajzi Lexikon. A térképészeti ismereteket nem tanult Lipszky katonai pályafutását teljes egészében figyelmen kívül hagyják. Csak a közreadott térképeket értékelik, különös hangsúlyt adva munkásságának, amely kérdőjelekkel telített, ha csupán katonai szolgálati helyeit nézzük meg. Alig tartózkodik Magyarországon, mégis, az egyébként kiváló térképet — jogosan — neki tulajdonítják, mert, ha csak a szervező szerepét töltötte is be, érdemei elvülhetetlenek. Életműve természetesen nem azonos egy térképész munkásságával.

²⁸ HIT G I h 71. Kiadó: General Quartiermeister Stab.

Ez a hosszú címfelirat az első térképlap bal felső sarkában olvasható, látványos díszítőelemekkel körülvéve.³²

A tartalmában és rajzi kivitelében minden elismerést kiváltó „alkotás” réznyomatként került kiadásra. A megjelent példányszám ez ideig ismeretlen. A mérésszakilag mindeddig legpontosabb térkép egyszínnyomású, a határok kiemelése kézi színezéssel történt. Az ország valamennyi települését feltüntető térképszelvényeken egyes helységek megnevezése latinus változatban illetve több megnevezéssel is olvasható pl. így: Pestinum (Pesth), Buda (Ofen), Debrecinum (Debrecen, Debretzin), Agria (Erlau, Eger Lager). A postaállomások kürttel, a csatahelyek keresztbe rajzolt kardokkal és évszámmal (gyakran hónapra, napra utaló dátummal) kerültek feltüntetésre. A sok-sok helyes magyarsággal irt településnév mellett olvashatunk meglepő változatot is, pl. Kardszag, Szexard, Wissegrád stb. A történészek, régészek és nem utolsósorban a térképtörténészek csak a legnagyobb elismeréssel méltatják e rendkívül tartalmas térképet. A szelvények keretvonalán feltüntetett fokhálózat³³ tudományos alaposágra utal, amit a térképen végzett mérések is igazolnak.

A VIII. tábla (térképszelvény) déli szegélyén felmérési jelenet rajzi díszítése veszi közre — a mai térképeken már elmaradhatatlan — a térképen végzendő mérést biztosító aránymérték ábráját, kilencféle mértékegységre vetítve (Germanica, Hungarica, Austriaca, Polonica, Gallica, Italica, Turcica, Anglica, Russica). Az erdők, művelés alá vett területek, a vízrajz, úthálózat és domborzat-rajz kivitelezése a térképi tartalom gazdagításán túl művészi munkára vallanak. A településnevek betűnagysága helyenként nem nagyobb mint 0,5 milliméter.³⁴

Minden elismeréssel és csodálattal tanulmányozva a MAPPA GENERALIST, ahogy e térképet leginkább nevezik, újra és újra felvetődik a kérdés: ki(k), és hogyan készítette (készíthették) a minden igényt kielégítő, 12 csatlakozó lapból álló mappát. Lipszky érdeme vitathatatlan, de munkásságát minden bizonynyal elsősorban a szervezési feladatokra korlátozhatjuk.³⁵ Felkutatva a 18—19. század fordulóján ismert térképkészítők életrajzát, munkásságát, a neves térképmetsző Karacs Ferenc életművében³⁶ az alábbi ismertetést olvashatjuk; **Lipszki 1802-ben Bécsbe jöven, kérte Görögöt (az ekkor már híres atlasz és megyetérképek készítőjét), hogy mivel ő (ti. Lipszky) Magyarország és Erdély általános térképét szándékszik kiadni, részlettérképeivel legyen ebben segítségére. Görög a legnagyobb örömmel, készségesen bocsátotta rendelkezésére nem csak a már kimetszett mappákat, hanem a kimetszésre előkészített, sőt a még nem redukáltott rajzokat is megengedte lerajzoltatni úgy, hogy Lipszky közel ötven mappának jutott ily módon birtokába. A réznyomatokat Lipszky magával vitte, a rajzokat pedig Bécsben a tűzerekkel lemásoltatta, majd a saját céljaira felhasználta. Méltán csodálkozhatott Görög, midőn Lipszky térképét nem egy lapon — mint ő gondolta —, hanem 12 szelvényen kiadva látta. Véleményének hangot adva nem állhatta meg, hogy midőn e történetet mindennapi jegyzetei közé beírta, Vergiliusnak ezen szavait ne vesse utána: „Sic vos, non vobis!”³⁷**

32 Díszítőelemek veszik körül a jelmagyarázatot is, melynek alsó részén három térképrajzoló tevékenykedik. A térképeken római számokkal sorolva táblamegnevezést olvashatunk.

33 Mindeddig ilyen aprólékosan részletes és megbízható fokhálózattal nem találkozhattunk.

34 Nehéz jelzőket találni a látványosan aprólékos és már máshol is utalt tartalmas térkép készítőinek munkájára. Sajnos, a sok-sok kiemelt díszítőelem ellenére a készítőkről a VII. tábla bal alsó sarkában szinte elrejtve csupán emyit olvashatunk: „Godofr. Prixner fecit situationen Francis: Karacs sculp: characters.”

35 A gyakran más beosztásban tevékenykedő Lipszkynek alig juthatott ideje és ereje egy ilyen komoly felkészültséget igénylő munka tényleges végzésére.

36 Dr. Ecsedi István: Karacs Ferenc térképmetsző élete és művei (1770–1838). Debrecen, 1912. 36. o.

37 Uo. 38. o.

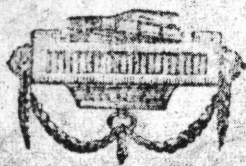

Térképezési jelenet Lipszky térképén a kilencféle aránymérték-táblázat mellett

REPERTORIUM
LOCORUM OBJECTORUMQUE
IN XII.
TABULIS MAPPAE REGNORUM
HUNGARIAE,
SLAVONIAE, CROATIAE,
ET
CONFINIORUM MILITARIUM
MAGNI ITEM PRINCIPATUS
TRANSYLVANIAE
OCCURRENTIUM,
QUAS
AERI INCISAS VULGAVIT
JOANNES LIPSZKY DE SZEDLICSNA

REGIMINIS CAESARIO REGII EQUESTERIS HUNGARICI LIE. BAR. FRIMONT. SUPREMI
VICILIARUM PRÆFECTUS

*Secundum varias in his Provinciis usu receptas denominationes ab eodem
Auctore elaboratum.*

B U D Æ,
TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS PESTANÆ.
1808.

Lipszky helységnévtárának címlapja

REPERTORIUM

aller
Orter und Gegenstände,
die in der

von
Johann von Lipsky

Oberwachmeister des 1661. Baron Frimont'schen k. k. Husaren-Regiments
in zwölf Blättern

herausgegebenen Karte

der
Königreiche

U n g a r n,
Kroatien, Slavonien,

samt der
Militär-Grenze,

wie auch des
Großfürstenthums

Siebenbürgen

vorkommen,
nach den verschiedenen in diesen Ländern gebräuchlichen Benennungen
von demselben Verfasser bearbeitet.

O F E N,

gedruckt mit königlichen Universitäts-Druckern 1808.

A német nyelvű helységnévtár címoldala

Ez persze nem kisebbíti a MAPPA GENERALIS értékét, de rávilágít az ekkor órnagy rangban leginkább külföldön szolgálatot teljesítő Lipszky figyelemre méltó szervezőképességére.

A magyar kartográfia történetében ilyen részletekben gazdag, korszakalkotó térkép mindeddig nem látott napvilágot, ahogy azt a kortársak véleménye és a „Hazai tudósítások”-ban megjelent méltatás is megőrökíti.³⁸

Alig telt el két év, amikor is megjelent (1808-ban) a térképhez jól hasznosítható „Repertorium...” Csaknem ezer oldal terjedelemben.³⁹ A tartalmas adattár címlapjának alján ez olvasható: „BUDAE TYPIS REGIAE UNIVERSITATIS PESTANAE 1808.” A mű összeállítói a települések minősítésénél, a helységek térképi előfordulásának utalójánál nagy gondossággal jártak el. Ilyen aprólékos és sok tekintetben hasznos mű korábbi időből ismeretlen. Mindmáig ez tartalmazza a 19. század eleji Magyarország (és a társországok) legtöbb helynevet, amelyben nemcsak a lakott helyek, hanem puszták, várromok nevei is fellelhetők.

Egykori leírások szerint,⁴⁰ Lipszky fenti kettős munkájának hitelességét nem kis mértékben növelte az is, hogy előzetesen bemutatta minden megyének, kérve azok átvizsgálását, pontosabban az olyan megjegyzéseket, amelyek figyelembe vételével (javításokkal) a kiadvány értéke növelhető.⁴¹

Ezredessé történt kinevezését (1809. október 6.) követően hamarosan újabb térképpel is jelentkezett. Megjelent az utókor elnevezése szerinti „kis Lipszky”, a „Tabula generalis regni Hungariae... conspectum mappae generalis in IX. Sectionem moduli majoris distributae... elaborata per Lipszky... Pestini 1810”. Méretaránya megközelítő mérések szerint 1 : 1 440 000.⁴² Feltétlen szükséges megjegyezni, hogy Lipszky e két jelentős országtérképe nem csupán méretarányában, de tartalmában is lényegesen eltér egymástól. Ezt nem elsősorban a méretaránybeli különbség tükrözi, hanem pl. számos, korábban helytelenül (pontatlanul) írott településnév módosítása is. Itt is megtaláljuk a közigazgatási felosztásra utaló táblázatot. A kivitelezők ismét Prixner és Karacs Ferenc. Harmadik változata (1854) már ilyen címen jelent meg: „Magyarország térképe Lipszky nagy térképe után, javítva. Pesten Magyar Mihál könyvkereskedésében. Nyomtatott Budán.” Ennek méretaránya 1 : 896 000. Helynévtár ehhez is készült, átdolgozott változatban. Megjegyezzük, hogy angol valamint német térképkiadók is átvették a Lipszky-féle térképeket és azt követően többkevesebb változtatással forgalomba hozták.⁴³

A „kis-Lipszky” megjelenésével egy időben megjelent Buda és Pest város-térképe: „Plan der beyden Königl. freyen Hauptstädte Ungarns Ofen und Pest... Wien und Pest 1810”.⁴⁴ Alig néhány év alatt ez már a negyedik olyan térkép, amely pontosságával és kivitelével lényegesen eltér a korábban közreadott térképektől.

A látványos kivitelű rézmetszet művészi ábrázolással mutatja be a két várost és a közvetlen környéket. A térkép nagy méretaránya 1 : 7200 (1 mm = 7,2 m)

38 Hazai Tudósítások, Pest 1807. évf. I. félév. 165–168. o.

39 HIT B IX a 518.

40 Glaser Lajos: i. m. 193–197. o.

41 Ez a módszer az első katonai felméréshez készült „Országleírás” (Landesbeschreibung) összeállításának során is alkalmazásra került. Lipszky minden bizonnyal az ott szerzett tapasztalatokat hasznosította ilyen formában.

42 Itt is megfigyelhetjük a kialakult alpméretarány valahányszoros (jelen példánál ötvenszeres) változtatát. HIT B IX a 500.

43 Fodor Ferenc: i. m. 181. o.

44 HIT G I h 72. Négy csatlakozó térképlap, egyenként 67×46 cm.

lehetővé tesz olyan részletes ábrázolásokat, amelyek a településszerkezet, valamint a városok terjeszkedése szempontjából jelentősek. Pl. a jelenlegi Moszkva tér helyén a jelkulcsi ábra mellett ezt olvashatjuk: „Ziegel Ofen” (téglaégető). A két várost vizsgálva: Buda településszerkezete egységesebb mint Pesté. A városmag a Várhegy és megközelítően a Duna, a mai Mártírok útja, a Vérmező út, az Attila út, majd újra a Duna által határolt terület. A Rózsadomb, Törökvész, Vérhalom, valamint a Szabadság-hegy területén néhány út és „kőhalom” ábrázolás kivételével épületeknek nyoma sincs. A folyam bal partján elterülő Pest alaprajzi kiterjedése meglepő képet nyújt akár száz évvel későbbi terjedelméhez viszonyítva is. Egyetlen híd (átjáró) köti össze a Duna két partját, közel az 1842—49 között épült Lánchíd helyéhez. A térkép alapanyaga, avagy a felmérés végrehajtásának módja és ideje ebben az esetben is ismeretlen.

Lipszky 47 évesen (1813) nyugdíjba vonult. 1810—1813 között katonai pályája alig ismert. Csak annyit tudunk róla, hogy nyugdíjazását követően Szedlicsnára visszavonulva, gazdaságának irányításával töltötte idejét.

1822-ben kiadott még egy szép rézmetszetű térképet „Mappa Archi Dioecesis Strigoniensis” címmel. Méretaránya 1 : 185 000. Készítői Görög Demeter és Lipszky János.⁴⁵ A térkép alján az esztergomi bazilika látképe látható, mint díszítőelem. Ez a térkép a szerzőpárossal arra enged következtetni, hogy a korábbiak miatt sértődött Görög Demeter végül is megbékélt.

A kalandos életű, sokoldalú huszártiszt iskolai végzettségéről középiskolai tanulmányain kívül semmit sem tudunk. A katonai pályán elért sikereit minden bizonnyal pusztán rátermettségének köszönhetette. Igazolja ezt a „ranglétrán” történt soron kívüli előrejutása, valamint parancsnokai hozzá való ragaszkodása.

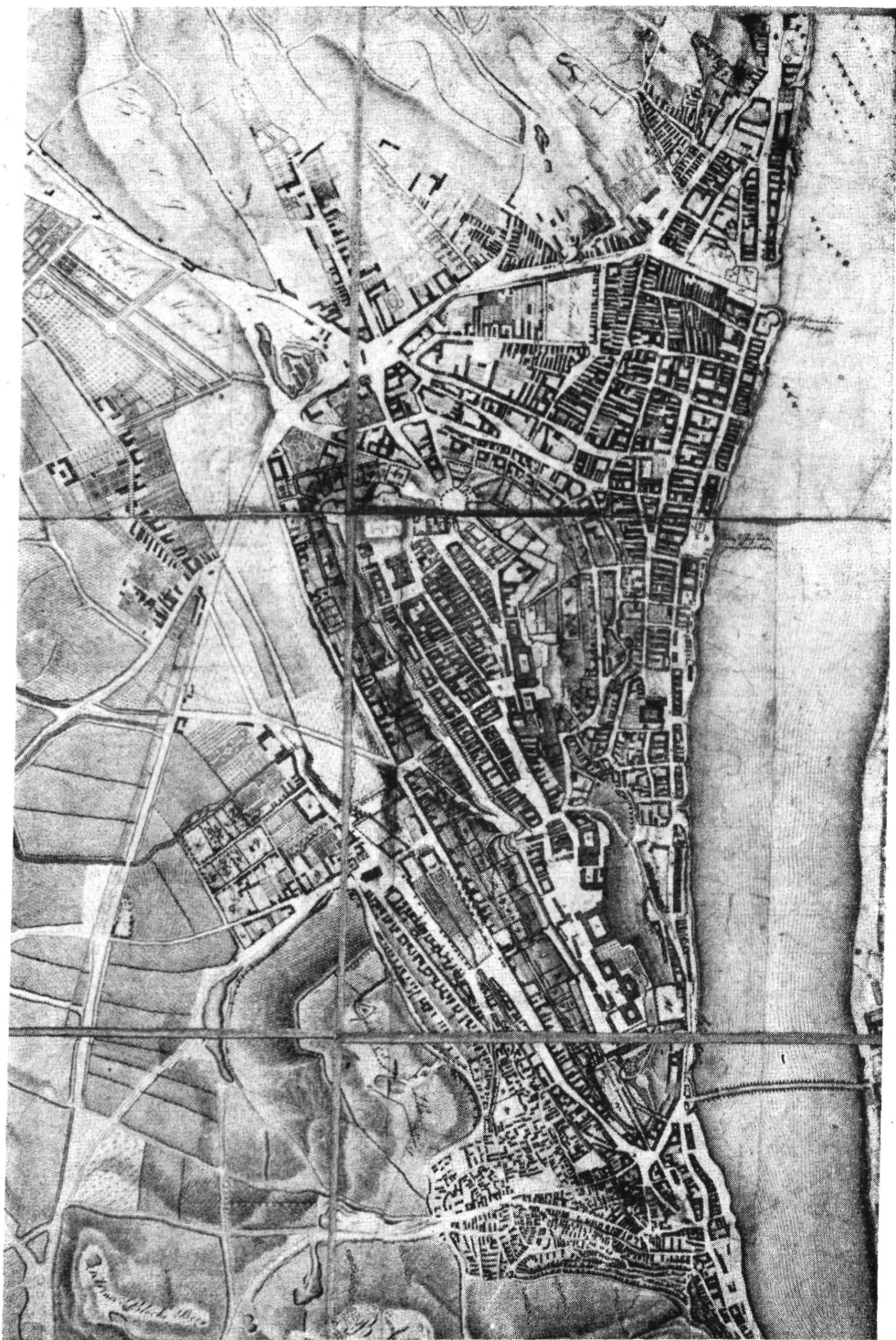
Térképész munkássága, ha csak az irányításra, szervezésre szorítkozott is, minden elismerést megérdemel. Igaz, hogy az első katonai felmérés idején, szinte még gyermekként, a törzsben dolgozott, de az biztos, hogy olyan ismereteket, mint amelyek a MAPPA GENERALIS szerkesztéséhez és kivitelezéséhez szükségesek voltak, ott nem szerezhetett. Viszont olyan kapcsolatokat építhetett ki, amelyeket később kamatoztatni tudott. Azon térképek, amelyek Lipszky János néven vagy az ő ajánlásával jelentek meg, gazdagíthatják a kutatók ismereteit, **térképtörténeti irodalmunkat, valamint az esetleg még fellelhető gyűjtemények anyagát.**

Ha Lipszky János térképszerkesztőként, vagy akár felmérőként olyan tehetséges volt, mint egyes korábbi tanulmányokból arra következtetni lehet, miért fordított hátat viszonylag fiatalon a katonaságnak, vagy miért nem folytatta a 19. század első felében oly nagy hiányt jelentő térképek készítését, kiadását?

Elgondolkodásra készítet két alkalommal tanúsított magatartása. Austerlitznél, valamint Győrnél is parancsot kapott, hogy vonuljon be Budára. A bevonulási parancsnak nem tett eleget. Mindkét esetben jelentős szerepet vállalt a védelem előkészítésében, de a siker elmaradt és a csata mindkétszer francia győzelemmel ért véget.

Gyanúnk alapját elsősorban (ha furcsán hangzik is) közreadott térképeinek megbízható pontossága képezi. Ismert, hogy ekkor a mérészakilag legmegbízhatóbb térképeket — az első katonai felmérés szelvényeit, de minden más mappát is — a legnagyobb titoktartással védték, még a saját tisztí állomány is

45 HIT B IX a 658. Itt is megtalálható egy statisztikai táblázat az egyházkerületek felosztásáról. Négy csatlakozó térképlap, egyenként: 57×45 cm.

Részlet Lipszky János „Ofen und Pest 1810” c. térképéről. A nyíllal jelölt hely a mai Moszkva tér

csak különleges engedély birtokában nyerhetett azokba betekintést.⁴⁶ Kialakult kapcsolatai révén Lipszkyt az ismert korlátozás alól minden bizonnyal mentesíthették, így „hasznosíthatta” az egyébként féltve őrzött térképeket, alapanyagként. Megjegyezzük, hogy Napóleon seregeinek a győri csata idején a környékről pontosabb és tartalmasabb térképük volt, mint a saját erőkné.⁴⁷

Befejezésül be kell vallanunk, hogy Lipszky János életútját, munkásságát még mindig nem ismerjük teljes mélységében.

A szüleit 28 évi távollét után felkereső nyugállományú huszárezredes Szedlicsnán csaknem mindentől elzárkóztottan töltött még 13 évet. Meghalt 1826. május 2-án. Kívánságára „földön túli életében” magányos kívánt maradni, földi maradványait házának kertjében helyezték nyugalomra.⁴⁸

Ha időrendben követjük Lipszky János életútját, munkásságát, vitathatatlan, hogy a térképezés terén szerzett érdemeivel mindenkorra beírta nevét a magyar kartográfia történetébe. Emlékének adózunk hosszas keresés után előkerült arcképe közzétételével is, amelyet a Csehszlovák Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatócsoportja közbenjárásával a Pozsonyi Városi Múzeum bocsátott rendelkezésünkre.⁴⁹

46 Kriegsarchiv, Wien, Kartenabteilung, HKR. 1670 37. 57.

47 *Csendes László*: Napóleon térképészei Magyarországon. Kézirat.

48 *Janovszky László*: i. m. 130. o.

49 Ezúton is köszönetet mondok Dr. J. Tibenskynek, a Csehszlovák Történettudományi Intézet Tudománytörténeti Részlege vezetőjének, valamint Szarka László ügyintézőnek, akik közbenjárásával rendelkezésünkre bocsátották Lipszky János képmását. Az eredeti kép helye: Mestské muzeum v Bratislave.